

به نام خدا

جناب آقای دکتر ناصر شاهنوشي
دبير محترم ششمين كنفرانس اقتصاد كشاورزي ايران

با سلام

احتراماً، عطف به نامه موجود در وب سایت کنفرانس در خصوص پذیرش مقاله با عنوان " آسیب شناسی تعاونی های تولید کشاورزی در ایران (بررسی موانع توسعه تعاونی های تولید در اقتصاد کشاورزی ایران) (مطالعه موردی استان همدان، شهرستان کبودرآهنگ کد PD173) " به صورت سخنرانی به استحضار می رساند:

- اصلاحات مورد نظر داوران محترم اعمال گردید.
- با توجه به این که بخش تعاون در اقتصاد کشور، به ویژه در سال های اخیر اهمیت بسیار یافته است و به لحاظ تئوریک برای توسعه این بخش نیاز به تحلیل های تخصصی است، خواهشمند است به منظور گسترش امکان دسترسی دیگران به مقاله ترتیبی اتخاذ فرمائید تا این مقاله در مجله علمی پژوهشی اقتصاد کشاورزی چاپ گردد. مضاف بر این که دیدگاه کلی داوران چاپ مقاله در این فصل نامه است.

با تشکر

حشمت اله سعدي

۸۶/۷/۲

آدرس:

همدان، انتهاي بلوار آزادگان (چرم سازي) . دانشكده كشاورزي .
گروه ترویج و آموزش کشاورزی. دکتر حشمت اله سعدي
همراه : ۰۹۱۲۲۱۰۷۸۶۳   تلفن دفتر گروه : ۴۲۳۸۱۹۵ - ۰۸۱۱
پست الکترونیک: Hsaadi48@yahoo.com

آسیب شناسی تعاونی های تولید کشاورزی در ایران (بررسی موانع توسعه تعاونی های تولید در اقتصاد کشاورزی ایران، مطالعه موردی استان همدان، شهرستان کبودرآهنگ)

دکتر حشمت اله سعدي^۱

دکتر موسی اعظمی^۲

مهندس سعید کریمی^۳

چکیده

هدف اصلی این پژوهش که به صورت پیمایشی انجام شده است، آسیب شناسی تعاونی های تولید کشاورزی است. در حال حاضر حدود ۱۰۵۰ تعاونی تولید کشاورزی در کشور فعالیت دارند که ۳۲ مورد آن در استان همدان و ۸ مورد در شهرستان کبودر آهنگ تشکیل شده اند. جامعه آماری تحقیق عبارتند از مجموعه کشاورزانی که در شهرستان کبودرآهنگ عضو تعاونی های تولید کشاورزی هستند. تعداد این افراد ۲۲۵۳ نفر است که ۱۳۵ نفر آن ها به از طریق نمونه گیری انتخاب شده اند. پرسشنامه مهمترین ابزار جمع آوری اطلاعات در تحقیق حاضر است. در کنار پرسشنامه از ابزار مصاحبه، مشاهده و مطالعات اسنادی نیز استفاده شده است. دقت شاخص ها و گویه ها در پرسشنامه یا روایی صوری (Face Validity) توسط متخصصان فن مورد تأیید قرار گرفته است. برای بررسی پایایی ابزار تحقیق (Reliability) پرسشنامه در اختیار تعدادی از کشاورزان قرار گرفت و نتایج آن بررسی و الفای کرونباخ آن محاسبه گردید و رقم ۷۹ درصد به دست آمده که رقم قابل قبولی است. نتایج تحقیق نشان می دهد نه مورد آسیب جدی تعاونی های تولید را تهدید می کنند به گونه ای که بی توجهی به آن ها می تواند آینده این نظام تولیدی را به خطر اندازد. در پایان با توجه به نتایج مطالعه پیشنهاداتی برای غلبه بر این آسیب ها ارائه شده است.

واژه های کلیدی: تعاونی های تولید کشاورزی، نظام های بهره

بررداری کشاورزی، مشارکت مردم، اصول تعاون، (استان همدان، شهرستان کبودرآهنگ)

مقدمه

با توجه به ناکارآمدی نظام خرده دهقانی در ایجاد تحرك و پویایی در بخش کشاورزی، بخش تعاونی و به خصوص تعاونی های تولید ابزار مناسبی برای بهبود وضعیت کشاورزی است. تعاونی های تولید در بازتوزیع منافع حاصل از رشد بخش کشاورزی، ایجاد اشتغال پویا و مولد، توسعه مشارکت

^۱ - استادیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه بوعلی سینا - همدان
Hsaadi48@yahoo.com

^۲ - استادیار گروه ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه بوعلی سینا - همدان

^۳ - مربی گروه ترویج و آموزش کشاورزی دانشگاه بوعلی سینا - همدان

مردمی در بخش کشاورزی، پایین آوردن ریسک سرمایه گذاری در بخش کشاورزی، کاهش هزینه های دولتی در تولید و ... نقش موثر و منحصر بفردی ایفاء می نمایند. تحقیقات انجام شده در خصوص تعاونی ها نشان می دهد بهره وری سرمایه در شرکت های تعاونی به مراتب بیش از بخش خدمات و خصوصاً است (معاونت تحقیقات، آموزش، و ترویج وزارت تعاون، ۱۳۷۹)

مطالعات تاریخی نشان می دهد ایرانیان نخستین ملتی بوده اند که به نظام تعاونی توجه کرده اند. تعاونی سنتی که به منظور همکاری و همیاری و کاستن از مشکلات زندگی به تبع عرف و رسم جاری به وجود می آمد نشان از سابقه طولانی حرکت های تعاونی در ایران است. پیدایش همکاری های سنتی از شکل و الگوی مشخصی پیروی نمی کند. به همین دلیل است اشکال همکاری های سنتی بسیار متنوع است. (انصاری، ۱۳۷۱). مطالعه تاریخی همکاری های سنتی از زمان های دور تا زمان حاضر نشان دهنده نوعی تحول و دگرگونی در شکل، محتوی و سازمان آن هاست. در واقع اساس شکل گیری شرکت های تعاونی های تولید کشاورزی، همکاری های سنتی در بخش کشاورزی است. مطالعات مختلف حاکی است در حال حاضر نیز نظام تعاون در کشاورزی از برجسته ترین نظام های بهره برداری است. این موضوع با نتایج مطالعاتی جهانی در خصوص نظام های بهره برداری تطابق دارد (عبدالمهی، ۱۳۷۷)

تعاونی تولید کشاورزی نوعی نظام بهره برداری مبتنی بر تعاون است که در آن بهره برداران با کشت یکپارچه و با حفظ مالکیت فردی به تولید و زراعت جمعی می پردازند (ازکیا، ۱۳۸۲). این نظام در اوایل دهه ۱۳۵۰ بعد از اصلاحات ارضی در ایران با هدف افزایش تولید، یکپارچه سازی اراضی کشاورزی، انجام خدمات زیربنایی و استفاده بهینه از نهادهای در دسترس شکل گرفت. بر اساس اطلاعات موجود وزارت کشاورزی در حال حاضر حدود ۱۰۴۶ تعاونی تولید کشاورزی در کشور فعالیت دارند که مجموعاً ۴۹۶۳ روستا را زیر پوشش دارند و تعداد اعضای آنها بالغ بر ۲۷۸۳۶۲ نفر است. (دفتر امور شرکت های تعاونی تولید و خرد و دهقانی ۱۳۸۵). مجموع مطالعات انجام شده در خصوص تعاونی های تولید حاکی است این نظام با موانع و مشکلات متعددی روبرو است. بر این اساس ضروری است این نظام به طور مستمر مورد آسیب شناسی قرار گیرد.

واژه آسیب شناسی از علوم پزشکی وارد علوم اجتماعی شده است و به معنای بررسی علل بیماری و عوارض و علایم غیر عادی یک پدیده است. منظور از آسیب شناسی یک سازمان بررسی موانع داخلی و خارجی در ابعاد مختلف اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی و سازمانی است که مانع توسعه آن می شود. گاهی در تحلیل آسیب شناسی اجتماعی از دو واژه آفات و موانع استفاده می کنند. منظور از واژه اول شناخت عوامل و پدیده های درونی است که مانع توسعه سازمان می شود، و واژه دوم دلالت بر عواملی دارد که از بیرون بر سازمان تاثیر منفی می گذارند. در این نوشتار از مفهوم آسیب شناسی استفاده شده است.

مروری بر مطالعات مربوط به مشکلات تعاونی های تولید (آسیب شناسی)

در خصوص آفات و موانع رشد و توسعه نظام بهره برداری تعاونی تولید مطالعات مختلفی صورت گرفته است. بخش اعظم این مطالعات آسیب شناسی تعاونی های تولید را به صورت موضوعی فرعی در کنار سایر مسائل تعاونی ها بررسی نموده اند. نیازی (۱۳۵۴) عدم استفاده از نیروهای متخصص را مشکل اصلی تعاونی های تولید می داند. مطالعه وزارت کشاورزی (۱۳۶۲) ضعف مدیریت این تعاونی ها را علت اصلی انحلال

برخی از تعاونی‌ها می‌داند ازکیا (۱۳۷۰) و کوپاهی (۱۳۶۶) نیز این عامل را در بهره‌وری پایین شرکت‌ها موثر می‌دانند. وحیدزاده (۱۳۸۳) به نقل از پورتر، سی‌وب و تورنلی معتقد است، علل شکست اکثر تعاونی‌ها را می‌توان در سه مقوله ضعف مدیریت، فقدان نظم سازمانی و ضعف بنیه مالی جستجو نمود. به نظر وی مهمترین آسیب تعاونی‌های تولید در ساختار سازمانی و مسائل مدیریتی است. بر این اساس وی تحقیقی انجام داده و تعاونی‌ها را از لحاظ مدیریتی مورد تحلیل قرار داده است. نتایج این تحقیق حاکی است، مهمترین ضعف تعاونی‌ها عبارتند از ضعف بنیه مالی، فقدان نظم و سازمانی و ضوابط منطقی، فقدان فن‌آوری و تکنولوژی مدرن، پایین بودن تحصيلات مدیران صف و ستاد و فقدان آموزش. لهسایي زاده (۱۳۷۳) بی‌توجهی به نظام تعاون در اقتصاد کشور را مهمترین آسیبی می‌داند که نهایتاً ممکن است این نظام بهره‌برداري را به سقوط بکشاند. معصومی (۱۳۶۷) بی‌سوادی، نوسان قیمت و عدم آگاهی به فلسفه تعاون را تهدیدی بر موفقیت تعاونی‌های تولید می‌داند. بر اساس مطالعات روحانی (۱۳۸۱) سود آور نبودن فعالیتهای اقتصادی بزرگترین چالش شرکت‌های تعاونی است. مطالعه دیگری از وزارت کشاورزی (۱۳۷۲) نشان می‌دهد گرایش نظام‌های بهره‌برداري مبتنی بر تشکل‌ها (سهامی‌زراعی، شرکت‌های تعاونی و...) به زارعین بزرگ و نیز بدبینی زارعین خرده‌پا به رعایت عدالت از سوی این تشکل‌ها یکی آسیب جدی در نظام‌های بهره‌برداري در ایران است. این موضوع باعث می‌شود مردم نظام بهره‌برداري را از خود ندانند. انوشیروانی (۱۳۷۳)، کوچکی قطعات، کمبود اعتبارات و شفاف نبودن وظایف را از مشکلات اساسی تعاونی‌های تولید می‌داند. عبدالمهی (۱۳۷۷) در مطالعه جامعی که پیرامون نظام‌های بهره‌برداري در ایران انجام داده است، مسائل و مشکلات نظام‌های بهره‌برداري را در چهار سطح جهانی، ملی، میانی (در سطح وزارت کشاورزی) و محلی (در سطح روستا) طبقه‌بندی نموده است. وی به دلیل این که در این مطالعه، به مجموعه مطالعات گذشته استناد نموده است، تقریباً به تمام مسائلی که در سایر مطالعات از آن‌ها به عنوان آسیب یا مشکل اشاره نموده‌اند، اشاره کرده است. جوانمردی (۱۳۸۳) تنگناها و مشکلات تعاونی‌های تولید را بررسی نموده و دو عامل محدودیت درآمد، بی‌تجربگی مدیران عامل را مشکل اصلی تعاونی‌های تولید در ایران می‌داند.

آسیب‌ها و موانع پیشرفت تعاونی‌های تولید در کشورهای دیگر نیز بررسی و تحلیل قرار گرفته است. به نظر می‌رسد به دلیل توجه به عوامل پیرامونی در تشکیل تعاونی‌ها و نیز اعمال مدیریت بر نظام‌های کشاورزی، این نظام بهره‌برداري در کشورهای توسعه‌یافته کمتر با مشکلات سازمانی و مدیریتی روبروست. مالیم (Malayim, 2003) در مطالعه‌ای پیرامون مشکلات تعاونی‌های تولید در کشور ترکیه، ضعف آموزش و تحقیقات را مهمترین چالش و مشکل مشکلات این نظام بهره‌برداري در این کشور می‌داند. مرکز مدیریت و سازماندهی اجتماعی دانشگاه سیدنی (UTS, 2006) محدودیت سرمایه را از مهمترین چالش‌های تعاونی‌های کشاورزی در سراسر جهان می‌داند. مرکز مطالعات تعاونی دانشگاه ویسکونسن^۱ (UWCC, 2006) ضعف آموزش اعضای تعاونی‌ها برای روبرو شدن با تکنولوژی نوین و سازگار شدن با آن را از مهمترین موانع رشد تعاونی‌ها می‌داند.

جمع‌بندی مطالعات انجام شده نشان می‌دهد، آسیب‌های تعاونی‌های تولید را می‌توان در ابعاد برون سازمانی و درون سازمانی مورد

¹ - Wisconsin

بررسی و تحلیل قرار داد. موانع داخلی تعاونی عمدتاً مربوط به ضعف آموزش، ضعف مشارکت مردمی بی اعتمادی بین ارکان تعاونی و ... است. در مقابل عدم حمایت جدی دولت از تعاونی ها، فقدان یا محدودیت سرمایه و مشکلات ساختاری بخش کشاورزی و ... از موانع و آسیب های بیرونی تعاونی های تولید در ایران است.

تعاونی های تولید کشاورزی در ایران

بر اساس اطلاعات موجود در دفتر امور شرکت های تعاونی تولید و خرد و دهقانی (۱۳۸۵)، تا خرداد ماه ۱۳۸۵ مجموعاً ۱۰۴۶ تعاونی تولید در کشور ایجاد شده است. این تعاونی ها با تحت پوشش قرار دادن ۴۹۶۳ روستا، دارای ۲۷۸۳۶۲ عضو هستند و حدود ۲۷۵ میلیون هکتار زمین زراعی را به صورت دیم و آبی زیر کشت می برند علاوه بر این برخی از شرکت ها در حوزه مسایل باغی فعالیت دارند. گندم و جو تقریباً در تمام تعاونی های تولید کشت می شود. به طوری که ۹۴۰۸۶۶ هکتار از راضی تعاونی ها زیر کشت گندم آبی و ۳۲۱۸۲۱ هکتار به کشت گندم دیم اختصاص دارد. همچنین در این تعاونی ها ۱۴۶۵۳۳ هکتار جو آبی و ۹۵۹۹۴ هکتار جو دیم کشت می شود. ذرت دانه ای، کلزا و ... از دیگر محصولاتی است که برخی از تعاونی های تولید به تولید آنها اشتغال دارند.

تعاونی تولید کشاورزی در شهرستان کبودر آهنگ: در استان همدان

مجموعاً ۱۶۴۸ تعاونی در حوزه های مختلف کشاورزی، خدماتی، صنعتی فعالیت دارند (اداره کل تعاون استان همدان، ۱۳۸۵). از مجموع تعاونی های استان ۲۸۷ مورد در حوزه مسائل روستائی و کشاورزی فعال هستند که از این تعداد ۳۴ مورد تعاونی های تولید کشاورزی هستند. استان همدان از جمله استان های فعال کشور در ساماندهی و تشکیل تعاونی های تولید کشاورزی است. جایگاه بالای بخش کشاورزی در اقتصاد استان همدان، وجود اراضی حاصلخیز و مسطح و از همه مهمتر کشاورزان علاقه مند و سخت کوش زمینه را برای توسعه نظام تعاونی تولید کشاورزی فراهم نموده است. این تعاونی ها با زیر کشت قرار دادن ۳۲۹۲۶ هکتار زیر کشت گندم آبی و ۳۲۷۲۲ هکتار گندم دیم، سهم مهمی در تولید گندم در استان بر عهده دارند. همچنین در ۵ تعاونی اقدام به کشت ذرت دانه ای در سطح ۱۱۹۰ هکتار می نمایند. (دفتر امور شرکت های تعاونی تولید و خرد دهقانی، ۱۳۸۵). از مجموع تعاونی های تولید کشاورزی استان همدان هشت مورد در شهرستان کبودرآهنگ فعال هستند (مدیریت جهادکشاورزی کبودر آهنگ، ۱۳۸۵). این شرکت ها با تحت پوشش قرار دادن ۱۲ روستا دارای ۲۳۵۲ عضو هستند و مجموعاً ۵۶۱۴۷ هکتار زمین زراعی را زیر کشت محصولات مختلف به ویژه گندم، جو، سیب زمینی برده اند جدول (۱). برخی از تعاونی های ذکر شده به دلیل برجستگی فعالیت ها به عنوان نمونه در سطح کشور انتخاب شده اند، لیکن برخی از آن ها به دلایل مختلف موفقیتی در تحقق این نظام بهره برداری نداشته اند.

جدول (۱)، مشخصات عمومی و مساحت اراضی و باغی تعاونی های تولید شهرستان کبودرآهنگ (هکتار)

ردیف	نام شرکت	تاریخ تأسیس	روستا های تحت پوشش	تعداد اعضا	زیر کشت آبی	زیر کشت دیم	آیش دیم قلمستان	باغ و جمع کل
۱	قیاق تپه	۱۳۷۲	۱	۴۶۴	۴۲۷۰	۱۶۸۰	۵۰۰۰	۵۰
۲	ایده لو	۱۳۷۰	۳	۴۲۷	۳۱۵۰	۲۰۰۰	۳۱۰۰	۵۰

۷۲۵۷	۴۰	۵۵۰	۴۵۰	۱۷۰۵	۴۵۱۲	۲۷۰	۱	۱۳۷۲	طاسران	۳
۴۰۰۰	۵	۳۰	۵۷۰	۹۷۵	۲۴۲۰	۱۹۷	۱	۱۳۷۲	سردار آباد	۴
۵۱۸۰	۳۰	۱۱۴۵	۱۴۵۵	۵۴۵	۲۰۰۵	۲۴۴	۳	۱۳۷۲	حصار	۵
۷۲۵۰	۵۰	۱۴۵۰	۲۰۵۰	۱۶۵۰	۲۰۵۰	۳۰۰	۱	۱۳۸۲	کوريجان	۶
۳۱۱۰	۵۰	۱۰۰	۲۰۰	۴۵۰	۲۳۱۰	۲۳۳	۱	۱۳۷۶	امير آباد	۷
۲۵۵۰	۵۰	۸۰	۸۲۵	۲۴۰	۱۳۵۵	۲۱۷	۱	۱۳۸۴	د اقداق آباد	۸
56147	325	11455	13050	9245	22072	2352	12		جمع	

ماخذ: مدیریت جهادکشاورزی کبودر آهنگ، ۱۳۸۵

مواد و روشها

پژوهش حاضر به صورت پیمایشی (survey research) انجام شده است. در این روش با انتخاب و مطالعه نمونه های منتخب از جامعه، فراوانی، توزیع و روابط بین متغیرها مورد نقد و بررسی قرار می گیرد. در تحقیق پیمایشی عمومی ترین روش برای جمع آوری اطلاعات پرسشنامه است (کرلینجر، ۱۳۷۶). در کنار پرسشنامه از ابزار مصاحبه، مشاهده و مطالعات اسنادی نیز استفاده می شود. دقت شاخص ها و گویه ها در پرسشنامه یا روایی صوری (Face Validity) توسط متخصصان فن مورد تأیید قرار گرفته است. برای بررسی پایایی ابزار تحقیق (Reliability) پرسشنامه در اختیار تعدادی از کشاورزان قرار گرفت و نتایج آن بررسی و الفای کرونباخ آن محاسبه گردید و رقم ۷۹ درصد به دست آمده که رقم قابل قبولی است. تحقیق حاضر از نگاهی دیگر از نوع توصیفی غیر آزمایشی است، زیرا در این پژوهش عملاً امکان دستکاری متغیرها وجود نداشته است و محقق فقط روابطی مابین را بررسی نموده است. جامعه آماری تحقیق عبارت است از کلیه بهره برداران کشاورزی که در استان همدان شهرستان کبودرآهنگ عضو تعاونی های تولید کشاورزی هستند (۲۲۵۲ نفر) که از این جامعه ۱۲۵ نفر به صورت تصادفی انتخاب و نظرات آن ها مورد بررسی قرار گرفته است. با توجه به ماهیت تحقیق در مطالعه حاضر داده ها توصیف شده اند. در بخش توصیف اطلاعات از آماره های توصیفی مثل فراوانی، درصد، میانگین، مد، انحراف معیار، واریانس، میانگین و موارد دیگر بهره گرفته شد.

بحث

الف: توصیف اطلاعات فردی نمونه های تحقیق

بر اساس یافته های تحقیق میانگین سن افراد مورد مطالعه ۴۷,۴ سال است (انحراف معیار ۱۱,۹۶). جوان ترین نمونه دارای ۲۲ سال و مسن ترین آن ها در سطح شهرستان ۸۰ سال داشته است. از مجموع پاسخگویان بیشترین فراوانی مربوط به نمونه هائی است که بی سواد هستند (۳۳,۹ درصد) کمترین فراوانی نیز مربوط به نمونه هائی که دارای تحصیلات دیپلم و بالاتر هستند. (۴,۸ درصد). میانگین سطح اراضی آبی افراد مورد بررسی حدود ۱۳,۵ هکتار است (انحراف معیار ۱۵,۶۸). در این رابطه بیشترین میزان زمین آبی ۱۰۰ هکتار است. البته تعدادی نیز فاقد زمین آبی هستند. کشت دیم نیز در منطقه کبودرآهنگ روتق دارد. میانگین اراضی دیم جامعه مورد بررسی ۱۳,۳۴ هکتار (با انحراف معیار ۲۴) می باشد. در مجموع عمده اعضاء تعاونی ها بزرگسال با سطح تحصیلات پایین هستند. این ویژگی ها ضرورت توجه به خصوصیات بزرگسالان را در شکل گیری تعاونی ها دو چندان می کند.

آسیب های تعاونی های تولید

در آسیب شناسی تعاونی های تولید عوامل فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، مدیریتی و سازمانی که مانع توسعه این نهاد اجتماعی و نظام بهره برداری می شود مورد بررسی و تحلیل قرار خواهند گرفت.

- آسیب نخست: آگاهی محدود اعضاء از اصول و فلسفه شکل گیری تعاونی های تولید (فقدان بستر مناسب): بخش قابل توجهی از مسائل و مشکلات تعاونی های تولید به صورت مستقیم یا غیر مستقیم تحت تاثیر این مشکل ایجاد شده اند. بسترسازی برای شکل گیری یک تعاونی تولید، در فرایند تداوم حرکت های بعدی آن اهمیتی بسیار دارد. تشکیل تعاونی از اصول علمی و مراحل مدونی تبعیت می کند. آشنا شدن کشاورزان با فلسفه، اصول، اهمیت، و کارکردهای تعاونی و نیز برانگیختن احساس نیاز در روستاییان برای تشکیل تعاونی نخستین و مهمترین مرحله است. روستاییان باید بدانند تعاونی با چه هدفی تشکیل می شود و کدام مشکل از آن ها را حل خواهد نمود؟ در این صورت آگاهانه به عضویت آن درخواهند آمد. در بسیاری از تعاونی ها مورد بررسی روستاییان به فلسفه و ضرورت تعاونی آشنا نیستند. این در حالی است که آگاهی از فلسفه تعاون یکی از مهمترین عوامل تعیین کننده در موفقیت تعاونی هاست. در تعاونی های مورد مطالعه کشاورزی اطلاعات مناسبی از فلسفه شکل گیری تعاونی ندارند و برای آن نقشی دولتی و خدماتی قائل هستند. جدول (۲) این واقعیت را به وضوح نشان می دهد. همانگونه که ملاحظه می شود ۵۶ درصد از پاسخگویان علت تشکیل تعاونی ها را صرفا ارائه خدمات و توزیع نهاده ذکر کرده اند. این طرز تلقی مردم در خصوص اهداف شکل گیری تعاونی ها با واقعیت تفاوت بسیار دارد.

جدول (۲)، دلایل شکل گیری تعاونی های تولید از نگاه اعضاء تعاونی ها^۱

دلایل شکل گیری تعاونی	فراوانی درصد
توزیع نهاده	۹۸
ارائه خدمات ماشینی	۴۵
انجام امور زیر بنایی در بخش کشاورزی	۶۰
کمک به افزایش تولید	۲۷
آموزش و ترویج کشاورزی	۲۱
ارائه تسهیلات به کشاورزان	۷
جمع	۲۵۸
	۱۰۰

- آسیب دوم: گرایش تعاونی ها به ارائه خدمات: دومین موضوعی که تعاونی ها را تهدید می کند، گرایش شدید آن ها به ارائه خدمات به جای پرداختن به مسائل ریشه ای در حوزه بهره برداری بهینه از منابع پایه است. همانگونه که جدول (۳) نشان می دهد مهمترین علت مراجعه مردم به تعاونی (۷۰ درصد) دریافت نهاده یا بهره گیری از خدمات ماشینی است. در واقع از نظر مردم ارائه خدمات مسئولیت و وظیفه اصلی تعاونی ها در حال حاضر تلقی می شود.

^۱- با توجه به این که برخی از نمونه ها به بیش از یک عامل اشاره نموده اند، طبعا جمع جبری دلایل بیش از 125 خواهد بود. ایم مساله در سایر جداول نیز مشهود است.

تعاونی ها نیز در پاسخ به این نیاز و نیز سهولت پاسخگویی به آن گرایش به ارائه خدمات دارند. با وجود اینکه قانون تعاونی دامنه گسترده ای از فعالیت ها را برای تعاونی ها پیش بینی نموده است، لکن آنها خلایقیت و تحرک لازم را ندارند و همچنان فعالیت های خود را محدود به امور خدماتی نموده اند. این آسیب در بلند مدت جایگاه تعاونی را در حد یک نهاد دولتی خدماتی که موظف است در قبال عضویت اعضاء برخی خدمات را با شرایط آسان تر در اختیار آنها قرار دهد پایین می آورد. بدیهی در چنین شرایطی تعاونی از وظایف اصلی خود باز می ماند.

جدول (۳) ، فراوانی مراجعات اعضاء تعاونی به تعاونی

علل مراجعه به تعاونی	فراوانی	درصد
دریافت نهاده	۱۰۸	۵۱
دریافت ادوات ماشینی	۳۹	۱۹
پیگیری امور اداری	۲۲	۱۰
مشاوره با کارشناسان	۲۰	۹,۵
شرکت در کلاس های آموزشی،	۱۰	۴,۷
گرفتن تسهیلات و پرداخت اقساط	۹	۴,۳
شرکت در جلسه	۲	۱,۵
جمع	۲۱۰	۱۰۰

- **آسیب سوم: ضعف آموزش اعضاء تعاونی:** همانگونه که جدول (۴) نشان می دهد ۵۰ درصد اعضاء تعاونی های تولید کبودر آهنگ تاکنون در هیچ دوره آموزشی شرکت نکرده ند. هر چند که به طور میانگین شرکت آن ها در کلاس در مقایسه با سایر بهره برداران بیشتر است. محدود کلاس های برگزار شده در خصوص زراعت بوده و کمتر به مقوله فنی و تخصصی در مورد تعاونی ها پرداخته شده است. بدون شک بدون آموزش تعاونی فرصتی برای رشد و بالندگی اعضاء پیدا نخواهد کرد. بی توجهی به آموزش سایر ارکان تعاونی بخصوص هیات مدیره نیز کاملاً مشهود است.

جدول (۴) ، توزیع فراوانی بهره برداران بر حسب شرکت در کلاس آموزشی

شرکت در دوره آموزشی	فراوانی	درصد
بلی	۶۲	۵۰
خیر	۶۲	۵۰
جمع	۱۲۴	۱۰۰

- **آسیب چهارم: محدودیت سرمایه تعاونی ها:** چهارمین آفتی که حیات تعاونی ها را تهدید می کند محدودیت سرمایه و عدم به کار گیری روش مناسبی جهت حل این مشکل است. در صورت نبود سرمایه کافی تعاونی عملاً امکان به کار گیری روش های نوین تولیدی را ندارد. همانگونه که جدول (۵) نشان می دهد از انبوه مشکلات تعاونی محدودیت سرمایه با ۳۳,۶ درصد در رتبه نخست قرار دارد. در حال حاضر سرمایه و درآمد تعاونی به ترتیب از محل دریافت حق السهم

و اجاره ماشین آلات حاصل می شود. با توجه به فرسودگی ماشین آلات تعاونی از یک طرف و خرید ماشین آلات توسط اعضاء این منبع درآمد نیز قابل اتکاء نیست. مضاف بر این ها باید به ضعف مدیریت ماشین آلات نیز اشاره نمود. کشاورزان به علت باور نداشتن تعاونی و عدم آگاهی از نقش و جایگاه تعاونی نه تنها ، حاضر به افزایش سرمایه خود نیستند بلکه اغلب آن ها بابت انجام خدمات ماشینی و دریافت نهاده ها بدهکار تعاونی می باشند و از پرداخت بدهی خود به انحاء مختلف سرباز می زنند.

جدول (۵) ، مشکلات تعاونی های تولید از نگاه اعضاء تعاونی

مشکلات تعاونی		فراوانی درصد
محدودیت سرمایه	۴۱	۳۳,۶
گرایش تعاونی به عمده مالکان	۱۶	۱۳
محدودیت خدمات (کیفیت و تنوع	۱۴	۹,۱۳
کمبود نیروی انسانی کارآمد در	۱۳	۱۱,۶
عدم حمایت دولت از تعاونی	۹	۷,۳
ضعف هیات مدیره	۹	۷,۳
عدم مشارکت فعال مردم در	۷	۵,۷
ناآشنایی با اصول و اهداف	۵	۴
اختیار نداشتن تعاونی	۵	۴
عدم برنامه ریزی بلند مدت	۳	۲,۵
جمع	۱۲۲	۱۰۰

- آسیب پنجم: گرایش تعاونی ها به دولت: فلسفه شکل گیری تعاونی های تولید، ایجاد تحرک در فرایند توسعه روستایی و کشاورزی با اتکاء به توانمندی های محلی و بومی است. در چنین حرکت هایی دولت نقش تسهیلگری و هدایت گری و در مواردی ارائه خدمات مشاوره ای و نیز در ابتدای امر تامین سرمایه دارد. بدیهی است جنبش تعاون زمانی موفق است که به مرور از اتکاء به دولت جزء در موارد خاص بکاهد. متأسفانه در تعاونی های مورد بررسی عدم وابستگی به دولت اتفاق نیافتاده و مردم به خصوص به لحاظ روحی و روانی خود را وابسته به دولت فرض می کنند. همانگونه که جدول (۶) نشان می دهد مردم حمایت دولت از تعاونی را به عنوان مهمترین پیشنهاد مطرح نموده اند. مساله افزایش سرمایه را نیز مردم صرفاً به کمک دولت تلقی می کنند.

جدول (۶) پیشنهادات مردم برای بهبود وضع تعاونی ها

پیشنهادات اعضاء برای بهبود تعاونی		فراوانی درصد
حمایت دولت از تعاونی	۳۱	۲۲,۸
افزایش سرمایه تعاونی به کمک دولت	۲۸	۲۰,۵
افزایش ادوات کشاورزی و تعمیر مستمر آن ها	۱۴	۱۰,۳
افزایش تعداد کارشناسان متخصص	۱۹	۱۳,۹
توجه به کشاورزان خرده پا	۸	۶
مشارکت بیشتر مردم با مدیر عمل و هیات مدیره	۸	۶
آموزش مردم	۷	۵,۱
همکاری تعاونی با شورای اسلامی	۵	۳,۶

۴,۴	۶	ارائه تسهیلات
۲,۲	۳	نظارت دولت بر کار تعاونی
۲,۹	۴	انتخاب هیات مدیره کارآمد
۲,۲	۳	برنامه ریزی بلند مدت
۱۰۰	۱۳۶	جمع

- **آسیب ششم: ایجاد تردید به ارکان تعاونی (مجران عدم اعتماد):**
الف- تردید به مسائل مالی تعاونی: همانگونه که جدول (۷) نشان می دهد، ۶۱,۵ درصد از کسانی که نظر خود را در خصوص آگاهی از سود و زیان تعاونی اظهار نموده اند، اعلام نموده اند اطلاعات بسیار کم و یا کمی از مسائل مالی آن دارند. عدم اطلاع از مسائل مالی شرکت ها همواره موجب ایجاد شایعه در مورد سلامت اعضاء هیات مدیره می شود. بدیهی است در چنین شرایطی امکان همکاری و تداوم سرمایه گذاری بسیار غیرمحمول است.

جدول (۷) نظرات مردم در مورد میزان آگاهی از وضعیت مالی شرکت

میزان آگاهی از وضعیت مالی شرکت	درصد	فراوانی	فراوانی جمع
خیلی کم	۴۴	۳۵/۵	۳۶/۱
کم	۳۱	۲۵	۶۱/۵
تاحدی	۳۴	۲۷/۴	۸۹/۳
زیاد	۱۲	۹/۷	۹۹/۲
خیلی زیاد	۱	۰/۸	۱۰۰
بی پاسخ	۲	۱/۶	-
جمع	۱۲۴	۱۰۰	-

ب- عدم اعتماد یا اعتماد محدود به ارکان تعاونی: جدول (۸) میزان اعتماد مردم به شرکت را نشان می دهد. همانگونه که ملاحظه می شود این اعتماد در مورد هیات مدیره و بازرسان شرکت متوسط و در مورد سایر گزینه ها زیاد است. با توجه به این که مدیران عامل غالباً از خارج اعضاء تعاونی گزینش می شود و روستاییان نگاهی دولتی به آن دارند، اعتماد به این افراد در حد بالایی است. سایر ارکان تعاونی به ویژه هیات مدیره که بالا بودن اعتماد به آن ها برای موفقیت شرکت ضروری است در حد متوسطی است.

جدول (۸) میزان اعتماد روستاییان به ارکان تعاونی تولید

میزان اعتماد به ارکان تعاونی	میانگین	N
اعتماد به مدیر عامل	۳,۹۰	۱۲۹
اعتماد به مسئول انبار	۳,۸۵	۱۳۵
اعتماد به کارکنان تعاونی	۳,۷۰	۱۴۱
اعتماد به اعضاء هیات مدیره	۳,۵۰	۱۴۰
اعتماد به بازرسی	۳,۴۲	۱۳۸
خیلی زیاد=۵	زیاد = ۴	متوسط = ۳
کم = ۲	خیلی کم = ۱	

مهمترین علت اعتماد کم یا بی اعتمادی به ارکان تعاونی عدم شرکت فعال مردم در مجمع عمومی است. شرکت زارعین در مجمع عمومی ضعیف است و اتخاذ بسیاری از تصمیم گیریها نهایتاً به جلسه دوم

موکول می شود. با توجه به قانون تعاونی ها جلسه دوم با حداقل هشت نفر رسمیت می یابد و مجمع عمومی با تعداد محدود اعضای تشکیل شده، اولین نتیجه این فرایند انتخاب هیأت مدیره با آرای محدود است. نخبگان روستایی و کسانی که زمین محدودی دارند در جلسات شرکت نمی کنند و طبعاً کاندیداهای هیأت مدیره نیز محدود و غالباً از بزرگسالان هستند. با وجود این که اعضای آگاهانه عضویت تعاونی را پذیرفته اند لکن ضمانت اجرایی برای اجرای مواد تعاونی وجود ندارد. به عبارتی فرد داوطلبانه عضویت را پذیرفته ولی اجرای مقررات تعاونی را جدی تلقی نمی کند.

- **آسیب هفتم: ضعف اطلاع رسانی در تعاونی:** با وجود محدودیت دامنه فعالیت تعاونی (حداکثر در دو روستا)، غالب مردم از برنامه های تعاونی و حتی زمان تشکیل جلسات اطلاعی ندارند. ضعف اطلاع رسانی در تعاونی زمینه بدبینی به مدیریت تعاونی و ایجاد شایعه مبنی بر ناکارآمدی تعاونی را فراهم می سازد. همانگونه که جدول (۹) نشان می دهد ۳۷ درصد از افرادی که در برنامه های تعاونی مشارکت ولو ناقص ندارند، بی اطلاعی از تشکیل جلسات و برنامه ها را عامل اصلی می دانند.

جدول (۹)، علل عدم مشارک در برنامه ها و شرکت در جلسات

در جلسات		علل عدم مشارک در برنامه ها و شرکت	فراوانی درصد
۳۷	۳۷	بی اطلاعی از تشکیل جلسات و برنامه ها	۳۷
۲۷	۲۷	کمبود وقت	۲۷
۱۲	۱۲	تمایلی هیأت مدیره بر عدم شرکت برخی از اعضا	۱۲
۱۶	۱۶	عدم حضور در روستا	۱۶
۴	۴	رفتار نامناسب هیأت مدیره با مردم	۴
۴	۴	عدم علاقه به شرکت در جمع	۴
۱۰۰	۱۰۰	جمع پاسخگویان	۱۰۰

- **آسیب هشتم: نامشخص بودن اولویت وظایف و اهداف تعاونی برای مردم:** آشنایی مردم با وظایف و اهداف تعاونی اندک است. البته در بعضی از تعاونی ها این شناخت در حد قابل قبولی است. همانگونه که جدول (۱۰) نشان می دهد ۲۱ درصد از اعضا تعاونی فروش مواد غذایی و مایحتاج عمومی را از وظایف تعاونی می دانند. ۲۵ درصد نیز نمی دانند این کار از وظایف تعاونی ها هست یا خیر. توزیع ارزاق عمومی نیز از جمله مواردی است که تعداد قابل توجهی از مردم آن را از وظایف تعاونی ها می دانند. در بسیاری از تعاونی ها همانگونه که گفته شد شناخت در حد متوسطی است لکن اولویت وظایف برای مردم مشخص نیست. نگاهی به جدول فوق الذکر نشان می دهد اساساً برای تعاونی ها مردم نقشی خدماتی قائل هستند.

جدول (۱۰) ، اهداف و وظایف تعاونی از نگاه اعضاء برای مردم

اولویت	اهداف و وظایف تعاونی	هست	درصد نیست	درصد نمی دانم	درصد
۱	توزیع کود شیمیایی	۱۱۶	۹۳,۵	۸	۶,۵
۲	توزیع بذر دور اصلاح شده	۱۱۶	۹۳,۵	۷	۵,۷
۳	برگزاری دوره های آموزشی	۱۰۸	۸۷,۱	۱۰	۸,۱
۴	ترویج کشت یکپارچه	۹۸	۷۹	۲۰	۱۶,۲
۵	احداث واحدهای کشاورزی	۹۳	۷۵	۲۴	۱۹,۵
۶	تسطیح اراضی کشاورزی	۹۲	۷۴,۲	۱۷	۱۳,۷
۷	احداث صنایع تبدیلی	۷۲	۵۸,۱	۳۹	۳۱,۴
۸	ارائه وام و تسهیلات	۷۰	۵۶,۵	۳۶	۲۹
۹	قطعه بندی اراضی کشاورزی	۶۴	۵۱,۶	۴۵	۳۶,۳
۱۰	احداث راه های ارتباطی	۶۴	۵۱,۶	۴۰	۳۲,۳
۱۱	بازاریابی محصولات کشاورزی	۶۲	۵۰	۴۴	۳۵,۵
۱۲	نظارت بر حفر چاه ها	۵۲	۴۱,۹	۵۰	۴۰,۴
۱۳	اصلاح قنوات	۴۵	۳۶,۶	۵۵	۴۴,۳
۱۴	فروش مواد غذایی	۲۶	۲۱	۶۷	۵۴
۱۵	توزیع ارزاق عمومی	۲۰	۱۸,۲	۷۸	۶۰,۸

آسیب نهم: کاهش حس مشارکت پذیری اعضاء و بی تفاوت شدن آنها به مسائل تعاونی: در برخی از تعاونی ها انگیزه مشارکت در حال افول است. برخی از اعضاء معتقدند امور تعاونی به گونه ای نیست که نیاز به مشارکت مستمر آن ها باشد. تعاونی برای رشد و توسعه نیاز به همفکری کامل اعضاء دارد. اما به دلیل ضعف فرهنگ تعاون بار اصلی این تعاونی به دوش مدیر عامل، انباردار، حسابدار و ... می باشد. اعضاء، تعاونی را خانه خود نمی دانند. در برخی از موارد که هیأت مدیره از طرف اعضاء قراردادی را منعقد نموده اعضاء حاضر به پرداخت حق السهم خود نیستند.

پیشنهاد برای سیاستگزاری

موفقیت تعاونی های تولید کشاورزی به عنوان يك نظام بهره برداری نوپا در گرو شناسایی مستمر آسیب ها و تلاش جهت حل آن

هاست. با توجه به آسیب های مورد مطالعه در تعاونی های منطقه کبودرآهنگ پیشنهادات ذیل قابل ارائه است:

۱- تدوین مقررات و قوانین مبتنی بر ویژگی های بومی برای انتخاب ارکان تعاونی، هیات مدیره، مدیر عامل، بازرسین و سایر ارکان آن نقش اصلی و کلیدی را در موفقیت این نهاد اجتماعی دارند. اساساً این افراد سرمایه های تعاونی محسوب می شوند. چنانچه برای گزینش و انتخاب آنها اصول و رویه های منطقی حاکم نباشد یقیناً افراد ناکارآمد وارد تعاونی خواهند شد. در این صورت نه تنها نباید انتظار رشد و توسعه تعاونی را داشت بلکه همواره امکان سوء استفاده از منابع موجود نیز وجود دارد، در صورت ورود افراد شایسته به تعاونی ها می توان انتظار مشارکت فعال و همه جانبه مردم را داشت. این افراد می توانند باعث ترقی و شکوفائی این نظام بهره برداری می شوند. به همین دلیل باید معیارهای دقیق تر و مناسب تری برای انتخاب اعضاء هیات مدیره تعیین نمود.

۲- تدوین منشور اخلاقی در تعاونی، تشویق اعضاء و ارکان تعاونی به ارزش های اخلاقی و حرمت نهادن به آن بدون وجود قانون مکتوب در این زمینه راه به جایی نخواهد برد و تمام تلاش ها برای استقرار و استمرار اصول اخلاقی در تعاونی ها بی نتیجه خواهد ماند. بهترین راه مبارزه با رفتارهای گاه غیر اخلاقی (سوء استفاده از منابع تعاونی، رشوه، پول شویی و...) عمل به قوانین مدون و پذیرفته شده در تعاونی است. بدیهی است چنانچه در اساسنامه تعاونی های تولید مستقیماً به این مسأله پرداخته نشده است، لازم است نسبت به تدوین منشور اخلاقی در این خصوص اقدام شود.

۳- ارزیابی مستمر عملکرد تعاونی: ارکان تعاونی با استفاده از شاخص های شفاف و مناسب به صورت مستمر باید ارزیابی شوند، در صورتی که عملکرد فرد مثبت نباشد لازم است نخست علت آن شناسایی شود. ممکن است ناکارآمدی به دلیل عدم علاقه و تخصص باشد، ممکن است فرد ناخواسته دست به اقدامات نامناسب اخلاقی بزند، ممکن است فرد به لحاظ روحی و روانی توانائی ارتباط مستمر با مردم و پذیرش این موقعیت را نداشته باشد. به هر حال با توجه به جایگاه و نقش ارکان تعاونی در موقعیت آن لازم است از ورود افراد ناتوان به این عرصه جلوگیری به عمل آید.

۴- رابطه اختیار و اقتدار تعاونی ها باید گسترده تر شود. در واقع امکان اعمال برخی از مقررات و قوانین را در سطح روستا داشته باشند. به عبارتی تعاونی تولید در روستا جایگاهی قابل قبول در تصمیم گیری های روستائی به خصوص در حوزه مسایل کشاورزی و منابع طبیعی داشته باشند. بدیهی است نهادهای روستائی و محل هم باید موظف به پاسخگویی در رابطه با آن داشته باشند. به زبان ساده تر تصمیمات تعاونی زمین گذاشته نشود.

۵- ضرورت مشارکت در سطوح محلی و روستائی تبیین شود، هر چند بخش قابل توجهی از جامعه ضرورت مشارکت در تصمیم گیری ها را فارغ از جنبه های رقابتی (انتخاب شوراها، مجلس و...) درک

نموده اند اما سطوح میانی و پایین تر جامعه به ویژه در جامعه روستائی ضعف های اساسی در خصوص مشارکت مردم وجود دارد. مردم آن گونه که شایسته است مشارکت و نقش آن در جنبه های مختلف زندگی روزمره خود درک نکرده اند. بر این اساس به جای اینکه تعاونی را کمک کند و با آن در زمینه های مختلف مشارکت کنند تا بتواند مسایل بیشتری را حل کند، از آن انتظارات بالائی دارند، آنها حل مسایل کشاورزی و تولید خود را از تعاونی خواستارند. در حالی که تعاونی مال آنهاست و خود باید آن را تقویت نمایند. ضروری است مردم در زمینه های مختلف مشارکت، تعاون، فلسفه، اصول و ... در معرفی آموزش قرار گیرند. باید با برگزاری کلاس های آموزشی و توجیهی ذهن و فکر روستائیان را به سمت و سوی مشارکت فعال سوق داد.

۶- دولت در مراحل اولیه شکل گیری تعاونی با برنامه مدون متناسب با شرایط محلی نسبت به تامین سرمایه اولیه چه به صورت یارانه ای و یا به صورت ارائه تسهیلات با سود کم اقدام نماید. بدیهی است حمایت از تعاونی ها باید در سقف زمانی مشخص صورت گیرد تا از وابستگی تعاونی به دولت جلوگیری شود.

۷- ضروری است قبل از تشکیل تعاونی با بهره گیری از روش های ترویجی و مکانیزم انتقال نوآوری به جامعه روستایی به شیوه علمی بستر مناسب ایجاد گردد. بدیهی است مکان یابی تعاونی ها بر اساس شاخص های علمی ضرورت تام دارد تعاونی باید در منطقه ای تشکیل شود که به لحاظ فرهنگی، اجتماعی، کشاورزی و منابع طبیعی قابلیت پذیرش این نظام بهره برداری را داشته باشد. سپس مردم طی برنامه منظم با فلسفه تعاونی. عناصر و کارکردهای آن آشنا شوند. در این خصوص می توان با بهره گیری از دانش متخصصان ترویج برنامه ای مدون تدوین نمود.

۸- تعاونی های تولید مبتنی بر اصولی هستند که تقریباً با اصول حاکم بر سایر تعاونی ها در بخش های مختلف یکی است. بدون شک تعاونی زمانی می تواند در چارچوب اهداف خود حرکت کند که به اصول و مبانی تعاونی که در اساسنامه ذکر شده است پای بند باشد. تشکیل منظم جلسات در هر شرایط، رعایت مقررات در تشکیل جلسات به ویژه حضور اعضا، ارائه گزارشات مالی در هر سال مالی، شرح دقیق وظایف اعضا مدیران عامل، هیأت مدیره و سایر ارگان های تعاونی و ... از جمله مواردی است که رعایت آنها می تواند فرصت لازم برای سایر فعالیت ها و اقدامات را فراهم سازد.

۹- با توجه به شرایط بومی و محلی راه های کسب درآمد برای تعاونی ها بررسی گردد، در منطقه مورد مطالعه، ایجاد واحدهای کوچک نیمه صنعتی به ویژه در مورد سبب زمینی، واگذاری عاملیت توزیع نهاده ها و تأسیس واحدهای ارائه خدمات آموزشی ترویجی، نوسازی وسایل و اجاره آنها و ... از عواملی است که می تواند به افزایش درآمد تعاونی منجر شود. بدون شک با افزایش درآمد شرکت، وابستگی آن به دولت کاهش یافته و بهتر می توانند تصمیم گیری نمایند.

۱۰- توجه به آموزش در تعاونی ها استراتژی ای است که غالب تهدید ها را خنثی می کند و قابلیت بهره گیری از فرصت ها را به شدت افزایش می دهد، آموزش مسایل حقوقی، استفاده از ظرفیت های قوانین را برای استفاده بهتر از شرایط موجود فراهم می کند، آموزش مشارکت، تعاون و ... امکان حضور معنی دار اعضا را در تصمیم گیری ها

فراهم می کند. با آموزش می توان تفکر خلاق در تعاونی ها را افزایش و آنها را از روزمرگی رهایی بخشید. به این ترتیب برای توسعه نظام تعاونی در بخش کشاورزی تدوین یک برنامه جامع آموزش به صورت مستمر ضروری است. در حال حاضر ارکان تعاونی از نبود آموزش رنج می برند. ارکان مختلف تعاونی های تولید در زمینه های مختلف حسابداری، مالی، فنی و تخصصی، مشارکت، مدیریت، رهبری و... نیاز به آموزش دارند. برای موفقیت تعاونی های کشاورزی مدیران تعاونی ها باید در معرض آموزش های مختلف به ویژه دوره های مالی، اصول تعاون، مدیریت تصمیم گیری و... قرار گیرند. (John L. & etal, 2001).

۱۱- دولت جزء نقش نظارتی، به مرور دخالت خود را در مسایل اجرایی تعاونی ها کاهش دهد،

۱۲- ارائه خدمات متنوع به مردم از طرف تعاونی، به شرط آن که تعاونی صرفاً در این خصوص فعالیت نکند، می تواند زمینه گرایش مردم را به این نظام بهره برداری بیشتر کند. لازم است نگاه مردم به تعاونی (در حال حاضر نگاهی دولتی است و وظیفه ارائه خدمات دارد) تغییر کند. تعاونی باید بدون گرایش مطلق به خدمات دولتی بتواند خدمات خود را به مردم تنوع و شدت بخشد. باید شرایطی را فراهم نمود که تعاونی بتواند بخشی از مشکلات روزمره روستاییان مثل مراجعه مستمر به شهر، مراجعه به دستگاه های اداری و... موارد مشابه را حل کند. به عبارتی مردم باید به دیده یک حلقه مفقوده و فعال به تعاونی نگاه کنند که می تواند گره زیادی را از مشکلات آن ها حل کند.

تشکر و قدردانی

در پایان از شورای پژوهشی دانشکده کشاورزی و معاونت پژوهشی دانشگاه بوعلی سینا همدان که ضمن بررسی پروپوزال و گزارشات تحقیق، بخشی از هزینه ها آن را تقبل نمودند صمیمانه تشکر و قدردانی می نمایم. همچنین از سازمان جهاد کشاورزی استان همدان (به ویژه مدیریت نظام های بهره برداری)، مدیریت جهاد کشاورزی شهرستان کبودر آهنگ به ویژه آقای مهندس خزایی کارشناس تعاونی های تولید کشاورزی برای همکاری در مراحل مختلف جمع آوری اطلاعات سپاسگزارم. از مدیران عامل تعاونی های تولید، اعضاء هیات مدیره و نهایتاً کشاورزان زحمتکش منطقه کبودر آهنگ که با صبر و حوصله به سئوالات پاسخ دادند تشکر و قدردانی می نمایم.

منابع

۱. اداره کل تعاون استان همدان. ۱۳۸۵. گزارش تعاونی های استان همدان. وب سایت: <http://www.hamedan-icm.ir/>
۲. ازکیا، م. ۱۳۷۰. جامعه شناسی توسعه و توسعه نیافتگی روستایی ایران. انتشارات اطلاعات.

۳. ازکیا، م. ۱۳۸۲. تحلیل مبانی و نظریه های نظام بهره برداری و روند تحول آنها با تأکید بر جامعه روستایی. مجموعه مقالات اولین.
۴. انصاری، ح. ۱۳۷۱. مبانی تعاون. انتشارات دانشگاه پیام نور
۵. انوشیروانی، ا. و دیگران ۱۳۷۰. بررسی مسائل و مشکلات یکپارچگی اراضی کشاورزی و تشکیل گروه های زراعی در شرکت های تعاونی تولید روستایی. وزارت کشاورزی. مرکز تحقیقات روستایی و اقتصاد کشاورزی.
۶. جوانمردی، ح. ۱۳۸۳. توانمندی ها و تنگناهای شرکت های تعاونی های تولید روستایی. دو هفته نامه برزگرشماره ۹۱۱
۷. دفتر امور شرکت های تعاونی تولید و خرد و دهقانی. ۱۳۷۵. گزارش شرکت های تعاونی تولید در کشور. وزارت جهادکشاورزی، معاونت ترویج و نظام های بهره برداری.
۸. روحانی، س. ۱۳۸۱. محاسبه اندازه مطلوب مساحت مزرعه در شرکتهای تعاونی تولید روستایی استان همدان. مجله دانش کشاورزی. دوره : ۱۲، شماره : ۲، ۱۳۸۱، ص. ۹۷ تا ۱۰۷.
۹. عبدلهی، م. ۱۳۷۷. نظام های بهره برداری. معاونت امور نظام بهره برداری. وزارت کشاورزی.
۱۰. کوپاهی، م. ۱۳۷۲. اقتصاد کشاورزی. انتشارات دانشگاه تهران.
۱۱. کرلینجر، ف. آن ۱۳۷۶. مبانی پژوهش در علوم رفتاری. ترجمه حسن پاشا شریفی و جعفر نجفی زند. موسسه انتشارات آوای نور.
۱۲. لهسائی زاده، ع. ۱۳۷۳. کارکرد تعاونی های تولید کشاورزی در نظام سرمایه داری / عبدالعلی لهسائی زاده. مجله زیتون. شماره ۱۲۱، صفحات ۱۴-۱۵، ۴۶. (۱۳۷۳).
۱۳. مدیریت جهادکشاورزی شهرستان کبودرآهنگ. ۱۳۸۵. آرشیو. تعاونی های تولید کشاورزی شهرستان.
۱۴. معاونت امور نظام بهره برداری وزارت کشاورزی. ۱۳۷۲. نگاهی کلی به مسائل نظام های بهره برداری کشاورزی در چند کشور نمونه. انتشارات صندوق مطالعاتی نظامهای بهره برداری ایران.
۱۵. معاونت تحقیقات، آموزش، و ترویج وزارت تعاون. ۱۳۷۹. سهم اقتصادی شرکت های تعاونی در تولید ناخالص ملی. ماهنامه تعاون. شماره ۱۰۳
۱۶. معصومی، ع. ۱۳۶۷. بررسی اثرات اجتماعی، اقتصادی تعاونی های تولید روستایی. سازمان کشاورزی استان فارس.
۱۷. نیازی، م. و دیگران (۱۳۵۴). بررسی مقدماتی شرکت های تعاونی روستایی و تاثیر آن در اوضاع اقتصادی، اجتماعی روستاها. انتشارات معاونت طرح برنامه. وزارت کشاورزی.
۱۸. وحیدزاده، ع. ۱۳۸۳. آسیب شناسی مدیریت در شرکت تعاونی تولید. نشریه تعاون، آذر ۱۳۸۳، شماره ۱۵۹

19. John L. & etal. 2001 . Agricultural cooperative managers and business environment. journal of agribusiness. 19/1 spring. Agricultural economics associateion of Georgia: 32-41.

20. Mülâyim, Z. G. 2003. cooperative, Yetkin Yayınları. Ankara: 125-128.

21. UTS (2006). Financing and Co-operative Legislation - Walking a tight-rope. Online: <http://www.business.uts.edu.au/cacom/articles/commentaries/cooplegislation.html>.

22. UWCC (2006). Farmer's Cooperative and the City of Keota, Iowa: A Case Study. University of Wisconsin. Center for cooperative. Online: <http://www.uwcc.wisc.edu/info/fra/keota.html>.

pathology of agricultural production co-oprative (APC) in kabodarahang township (hamadan province)

1)Dr. H. saadi¹

2) Dr. M. Azami²

3) S. Karimi³ Ms.

Abstract

pathology of agricultural production co-oprative (APC) is the main objective of the present paper. Today, there are 1050 APC in Iran (32 APC in hamadan province and 8 APC in kabodarahang township). The research method used was descriptive-analytic survey (correlation, causative, regression and path analysis). In this study the data was collected from 124 farmer (from 2253 member of APC) of hamadan provice, through 3 quessionair,s. Empirical and face validity of the questionnaire was verified by a panel of experts consisted of both faculty members and agricultural specialists. The questionnaire reliability which is estimated by Cronbach's Alpha was 79. results of this study showed that, there are nine damage that treatment of APC.

Key word: agricultural production co-oprative (APC), Agricultural system, People participation, cooperation principle, hamadan province (kabodarahang township)

---

¹ - Assistant professor of Bu- Ali Sina Univercity

² - Assistant professor of Bu- Ali Sina Univercity

³ - Instractor of Bu- Ali Sina Univercity